

La famiglia Rischatsch: (da san.) Sina, Mirjam, Dumeni, Duno e Beat Rischatsch.

Eneida on igls Rischatschs passanto lour vacanzas aint igl gôt selvadi cun da tottas sorts animals.

FOTOS MAD

«Da viadis tg'èn ainten nign guid»

Treis onns on Mirjam e Beat Rischatsch luvro e vivia cun lour treis unfants a Peru. Lour aventuras ed istorgias digl mintgade è la mamma mess segl palpieri e tarmess agls confamigliars ed ameis an Svizra. Las 26 brevs è ella edia igl onn passo: «Novedades aus Peru» sa nomna igl codesch, or digl qual ella è preligia l'esda passada a Lai.

SANDRA BALZER/FMR

«Ma schi tge duvrez ossa anc? A vous sottascreiv ia tot», citescha *Mirjam Risch-atsch* igl veterinari cantunal digl onn 2012. La raschung è ena veira ghera da palpieri: nundumbrevels formulars e bols tgi la mamma da treis unfants è gia d'organisar per eir cun sia famiglia ed igl giat «Mogli» a Peru. «Nous nign angal, schi Mogli vign er cun nous», era la cundiziun digls treis unfants *Duno* (7), *Sina* (10) e *Dumeni* (12) da lez taimp cura tg'igls genitours *Mirjam* e *Beat Rischatsch* on fatg la proposta dad eir per treis onns a Peru.

«Novedades da Peru» per 120 adressats

Mesemda seira ainten la Biblioteca da cumegn e scola Vaz: Radond diesch onns èn passos siva tgi la famiglia Rischatsch è decidida da bandunar Panadoz e sa casar per treis onns a Lima – la capitala da Peru cun 15 milliuns abitantas ed abitants. *Mirjam Rischatsch* (52), tg'è carscheida se ad Ander – tschainta ainten la pultrunga greischa aint igl plang sot dalla biblioteca, tigna ainta mang igl sies codesch cun la cuverta blava «Novedades aus Peru». I sa tracta da 26 brevs stampadas sen 318 paginas tg'ella è tarmess aint igl decurs digl taimp a Peru a confamigliars ed ameis. «Radond 120 adressatas ed adressats vainsa gia», tradescha ella pi tard aint igl discurs cun la FMR.

Igl sies om *Beat Rischatsch* (53) – carschia se a Vaz – tschainta dasperas agl computer, è responsabel pigls maletgs tgi cumparan sen la teila e tgi accumpognan igls rachints da sia donna. Er enqualtgi paraints ed ameis digl pèr tschaintan aint igl auditori da radond 60 persungas, tedlan e containplan las «Novedades da

Peru» cun grond'attenziun. Las brevs èn pitost istorgias curtas e rachints da viadis tgi la famiglia Rischatsch è passanto a Peru: digl amprender en nov lungatg, digl dar scola alla scola svizra (tots dus èn scolasts primars), digl taimp da scola digls unfants, digl catar ameis, da turas e scuntradas cun indigens.

Duvro en «nara curasch»

Gio igls onns 1994–1998 èn *Mirjam* e *Beat Rischatsch* stos a Peru, on instrua alla madema scola svizra – igl «Colegio Pestalozzi». «Chel viadi è sto igl migler tgi

vagn pudia far e percheigl ans vainsa decidia dad eir anc eneda, cun unfants e giat», dei *Mirjam Rischatsch* siva dalla prelecziun a Lai. I vegia bagn duvro en «nara curasch», agiunta igl sies om. Igl discurs cun la FMR vign adegna puspe interrot da persungas tgi deian adia agl pèr. «Igl è sto schi bi, toi as glischi schi bain, geu ve glischi igl antier codesch, ossa sto glischer bi anc in ieda», dei ena donna an rumantsch da Vaz.

«Igl è l'aventura, chel sentiment da se e giu. Ins discorra duple l'egn cun l'oter, sch'igl bus vign puspe eneda betg e te

discorras cun egn tgi spetga er ègl pussebel tg'el at anveida a tschagna percheigl tg'el è gist anc ena mesa gagligna a tgesa. Ins sa legra tant duple da tgossas tgi funcziunan. E schi betg, alloura stost reir», rachintan igls Rischatschs cun igls glischiants davart lour taimp an Peru.

Tuttegna ègl sto cler pigl pèr, tg'igl taimp a Lima è limito. «La cundiziun era tgi tots pon decider, schi egn less turnar, alloura turnainsa tots. *Dumeni*, igl pi vigl, fiss igl 2016 gugent sto anavant a Peru, igls oters eran digl aveis tgi fiss bung da turnar. Igl era en tant er la tema

tgi turnagn ansomma betg ple schi stagn mengia dei», dei *Beat Rischatsch*.

«Tranter parveis ed anfiern»

Var dus ouras on igls Rischatschs rachinto ed illustro enqualtgi episodada lour aventuras a Peru agl auditori a Lai: Dallas ampremas tgatschas digl giat *Mogli*, digl infant d'ena famiglia indigena tgi survign da mezde en glas vegn, da lour viadi ainten las Andes sen var 4800 m s.m., digl viadi aint igl gôt selvadi noua tg'els on biagia en canu, ni dalla lubientscha tg'els on gia da dumandar (e cumprar) tigl mastral per pudeir metter se lour tenda. «Signour Malär, da chellas dumondas survagniz vous pi probabel betg?», è *Mirjam Rischatsch* detg, vurdond se pigl mastral da Vaz preschaint ainten la biblioteca a Lai, ed uscheia divertia adegna puspe igl public cun sies commentaris.

«Igl è ena tera tranter parveis ed anfiern», dei *Mirjam Rischatsch*. An cuntradiziun cun lour aventuras divertentas è ella er rachinto dallas varts trestas da Peru: dallas guardias armadas davart lour tgesa, digls mantungs da rusment, digls sfruschaders tgi mazzan animals aint igl gôt selvadi, digl martgea da drogas.

Igl èn stos extracts da tot chegl tg'igls Rischatschs on via e passanto e tgi *Mirjam Rischatsch* è mess segl palpieri e tarmess via mail ainten la patria. «Bliers on stampo las brevs, conservo ainten lour schlers», dei l'autoura. Ed exact chels adressats e sies om vegian insistia tg'ella duess tarmetter chellas brevs ad ena tgesa editoura. Fatg vegia ella chegl pir cura tg'ella vegia rot la costa e vegia gia tanta peda scu strousch eneda, dei *Mirjam Rischatsch* cun reir.

Treis dumondas a Mirjam e Beat Rischatsch

FMR: Vous ischas partias igl 1994 per quatter onns a Peru, igl 2013 danovamaint per treis onns. Cura gez puspe?

Mirjam Rischatsch: Avant la pensiu? Nous ans ischans betg anc cunvignias (rei). La stuess pero eir anc eneda a Peru e betg utro. Te er? (varda se per sies om)

Beat Rischatsch: Hmm, chegl è grev. (ponderescha) Igl domicil stuainsa anc discutir, igl è anc mengia bod. Ossa ans dovran igls unfants anc a cò. Schi giagn, alloura ischans angal anc an dus, ni an treis cuagl nov giat «Nubita» tgi vagn. (rei)

Vous vez do scola segl scalem primar a Peru ed aint

igl cantun Grischun. Noua instruez pi gugent?

Mirjam Rischatsch: La scola a Peru è ensatge tot oter, gl'è ena scola privata, igls genitours paian blier per la scolaziun da lour unfants ed èn interessos tgi chegl gartegia er. Pigl mument in-

struesch ia a Coira unfants tgi veivan an circumstanzas socialas pi difficilas, noua tgi la scola n'è betg exnom l'amprema prioritad per tots. La scola a Peru è stada scu en gimnasi, er pigls noss unfants. En infand cun per exampel ena legastenia vess strousch gia schanzas. Els

vevan schi bliers pensums, d'amprender ordafora, on li-gia litteratura mundiala.

Beat Rischatsch: La gronda sfeida a Peru è stada la grondezza dallas classa, ossa vaia 14 scolaras e scolaras, a Peru vaia gia 30 unfants.

Tgi duess ansomma liger las «Novedades aus Peru?»

Mirjam Rischatsch: El è per persungas tg'ans canoschan, ni da chels tgi vignan allas nossas prelecziuns e vottan sa profundar. Ins vign a saveir ensatge davart la tera, forsa ègl er ena sort guid. I vign descretg viadis tgi stattan screts ainten nign guid. For-sa è l'er per famiglias tg'on an senn dad eir cuagl unfants ainten ena tera estra.

SCHARONS

Grànd success par la stiva musicala

La dumengia passada à giu liac la 17avla stivada musicala a Scharons, noua c'igl e s'antupo egn grànd diember da musicàntas a musicàntas par divertir egna sala fulanada d'audituras ad auditurs.

Igls 2004 e'gl sto las tschentgs amaturas da la musica populara *Manuela Gava*, *Brigitte Stock*, *Johanna Bühler*, *Otilia Sommerau* ad *Anni Nicca* c'àn fundo lur «Capella Via Spluga». Gea egn on ple tard àn ellas lantscho las stivadas musicalas. L'amprema à giu liac a Vargistagn, alura ànc agl hotel Piz Vizan. Gea d'alura annà magna a commentescha *Christoph Jaag* da Fajauna la santupada da las furmaziuns da musica populara. Uon à quella santupada giu liac par la tearza geada a Scharons, an la grànda sala da la Fundaziun Scalottas. «Là e'gl lartg par tatschadas glied, ad igl eara propi tut occupo», salegra l'orgelista *Anni*

Nicca digl success da lur ocurenza. La «Capella Via Spluga» anvida mintg'on las furmaziuns musicalas c'ellas ancanuschan. Ear uon e'gl sto prest tutas c'àn savundo que anvid.

Egna capela suainter l'otra

A las endesch à la antschièr la preschantaziun musicala c'à cuzo antoca las tschentg digl suaintermezgi. Egna capela suainter l'otra e ida sen tribuna ad à stgieu sunar tres tocs. Mintg'ura vagneva dantant ear suno egn toc da cuminàza cun tut las musicàntas a musicàntas c'en stos da la partida. «Quegl e mintgame

egn mumaint culminant, a quegl giodan igls preschaints fetg», salegra *Anni Nicca*. La grànda part da las partizipàntas a partizipants vignan gea dad ons annà. «Quels c'en stos egn'cada, quels turnan adigna puspe, parquegl c'igl e ascheia bi», aschunta *Anni Nicca*. «A salto vean igl nunudieu.» Igl program e vagnieu cumpeto cuagl tgant digl cor da sgugiladers «Steil'Alva». A la fegn da la preschantaziun da las furmaziuns e la tribuna libra par singuls musicàntas ca vutan sunar an diferaintas cumbinaziuns. Savund las organisaturas vean la stivada musicala ear ad aver liac igl on proxim. (fmr/bt)

La «Capella Via Spluga» sùna sei a caschùn da la 17avla stivada musicala a Scharons: Manuela Gava (clarinetta), Brigitte Stock (clarinetta), Johanna Bühler (orgelet), Anni Nicca (orgelet), Otilia Sommerau (bassgeia).

FOTO MAD